

OMDENKEN EN DE TOEKOMSTIGE INFORMATIE OVER WATERSYSTEMEN

K.H. Prins, J.G. Timmerman, R. Maasdam
RIZA, Postbus 17. 8200 AA LELYSTAD

Het waterbeheer in Nederland heeft in de afgelopen eeuw sterke veranderingen ondergaan. Met deze veranderingen in het waterbeheer is de inhoud en rol van monitoring ook veranderd. De recente veranderingen ("omdenken") in het waterbeleid zullen ook zijn weerslag geven op de benodigde informatie over watersystemen. In de presentatie wordt aangegeven welke richtingen dit zou kunnen uitgaan.

Was het belangrijkste onderwerp van waterbeheer rond 1900 nog het afvoeren van water, in het rapport Waterbeheer 21 ste eeuw (WB2 1), en het daarop volgende regeringsstandpunt "Anders omgaan met water", gaat het voor een belangrijk deel om het vasthouden van water. De eerste Nota Waterhuishouding in 1968 hield zich vooral bezig met waterkwantiteitsvraagstukken. In de tweede nota in 1984 kwam hier het gebruik van water voor landbouw, industrie en drinkwaterproductie bij en de problemen die verontreinigingen daarbij veroorzaken. Daarbij werd ook een aanzet gegeven tot het economisch waarderen van water. In de derde Nota Waterhuishouding in 1989 kwam dit tot uiting doordat naast waterkwantiteit en de economische relatie die het gebruik van water tot stand bracht, de intrinsieke waarde van water als ecologisch belang werd ingevoerd. In NW4 werd hier de ruimtelijke ordening en water als landschappelijk waarde aan toegevoegd.

Deze ontwikkelingen hebben ook invloed gehad op de water-monitoring. Van bescheiden meetprogramma's met enkele eenvoudige parameters (waterstanden, temperatuur, pH) zijn de huidige meetprogramma's uitgegroeid tot omvangrijke activiteiten waarbij soms enkele honderden chemische parameters worden gemeten. Binnen deze programma's wordt ook periodiek de ecologische situatie in kaart gebracht. Waar van oudsher het zwaartepunt lag op fysische en chemische monitoring, is met de introductie de van integraal waterbeheer het belang toegenomen de toestand van het watersysteem integraal te beschrijven.

In het moderne waterbeheer is het belangrijk dat voor de bestaande beleidsproblemen ook aangegeven wordt waar problemen door worden veroorzaakt en hoe ze aangepakt zullen worden. De ontwikkeling van het DPSJR-raamwerk (Driving force - Pressure - State - Impact - Response: als oorzaak-effect keten) is een uitvloeisel hiervan. De huidige monitoringspraktijk richt zich vooral op de pressures (emmissies), state en beperkte mate impact. Wat de beschikbaarheid van informatie betreft zijn er grote witte vlekken op het gebied van 'driving forces (bijv. feitelijke informatie over de werkelijke oorzaken van ongewenste effecten), impact (vooral sociaal-cultureel en economisch) en responses (beleid).

In toenemende mate vragen politiek en samenleving naar de voortgang van het beleid en beheer. Dit betekent dat niet meer volstaan kan worden met structurele informatie over de kwaliteit van watersystemen, maar wordt er meer nadruk gelegd op het toetsbaar maken van beleidsresultaten. Dit heeft recent geleid tot een nieuwe opzet van de Rijksbegroting en financiële verantwoording; Van beleidbegroting tot beleidsverantwoording (VBTB). Naast de traditionele aandacht in de begroting voor rechtmatigheid en beheersbaarheid van uitgaven, wordt daarbij de slagvaardigheid, doeltreffendheid en

doelmatigheid van de uitgaven centraal gesteld.. Op de derde woensdag 11 mei, wanneer de minister jaarlijks wordt 'afgerekend' op het resultaat van haar beleid. De koppeling van beleid, prestaties en middelen brengt een nieuwe informatiebehoefte met zich mee. Er zal dus een samenspraak nodig zijn tussen de 'informatievragers' en de 'informatieaanbieders' om te komen tot overeenstemming over welke informatie nodig is ter evaluatie.

Ook de meest recente nationale- en internationale ontwikkelingen hebben hun invloed op de monitoring rond het waterbeheer.

De vierde Nota Waterhuishouding (NW4) en het rapport Waterbeheer 21ste eeuw (WB21) leggen een belangrijk invalshoek van duurzaam waterbeheer bij de ruimtelijke ordening. Daarnaast worden de economische belangen rondom waterbeheer steeds nadrukkelijker in beeld gebracht.

De EU- Kaderrichtlijn Water legt het bereiken van een goede ecologische toestand op. Daarnaast verplicht de Kaderrichtlijn Water om beleidsplannen (en dus ook monitoring) op het niveau van (inter)nationale stroomgebieden uit te werken.

Vele tekenen wijzen op een verdere inhoudelijke verbreding van de monitoring voor het waterbeheer en beleid. De monitoringspraktijk dient hierin zelf op een proactieve en anticiperende wijze vorm te geven om haar rol als kennisleverancier van waterbeheer en -beleid te blijven vervullen.